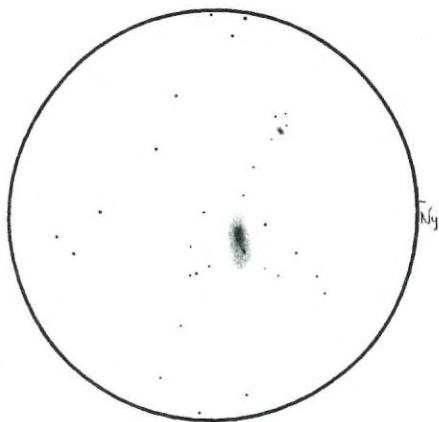

Egzotikus galaxisok

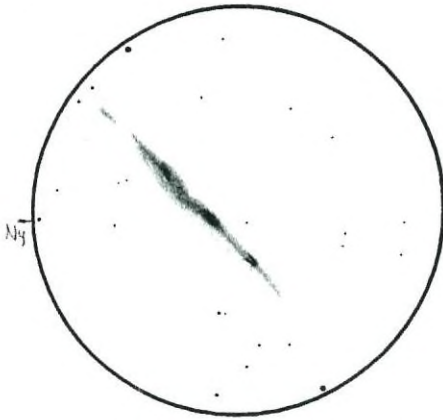
A Carina csodálatos csillagkép, a Tejút egyik leggazdagabb részét tartalmazza, közelében található a Dél Keresztje és a Nagy Magellán-felhő. A Carina (Hajógerinc) a 19. század közepén „önállósult”, amikor a csillagászok három részre osztották a hatalmas Argo Navis (Argonauták hajója) csillagképet. Itt láthatjuk az égbolt második legfényesebb csillagát, a Canopust. A leghatásosabban hajnalban látszott, amikor 40° magasra emelkedett, és gyönyörűen egészítette ki a Sziroszt és a Rigelt, amelyek között így már nem volt olyan nagy látszólagos fényességkülönbség. A Tejút közelsége ellenére volt egy-két távolabbi célpont is a Carinában. A 3'-es, $10^m,7$ -s NGC 3136-ot könnyű megfigyelni, de mivel elliptikus galaxis, így túl sokat nem várhattam tőle egy 15,2 cm-es távcsővel. Teljesen egyenletes, körszimmetrikus felszín jellemezte, egy hasonló fényességű spirálgalaxis azért ennél többet szokott mutatni. Az IC 2554 is hasonló, csak $12^m,4$ -s fényességénél fogva nehezebben látszik, és 2:1 arányban megnyúlt. A Hajógerinc mellett található Volans (Repülőhal) egy kicsi, jellegzetes csillagkép. Több hasonló csillagképpel együtt ékesen bizonyította be, hogy a déli csillagképek nem jelentelenebbek az északiakhoz képest. Egyetlen célpontom volt benne, és nem is akármilyen. Az NGC 2442 egy igazán látványos, nagy spirálgalaxis. Megnyúlt felszíne közel $10'$ méretű $76\times$ -ossal, fényes centrumától D-re egy kis folt látható benne. Halójának É-i oldala háromszög alakban lecsapott. $16'$ -re fekszik tőle az NGC 2434, egy kicsi, $1,5$ -es foltocska, fényessége $12^m,3$.

Minden este az első dolog amit megnéztem, az Apus csillagkép volt. Ez a pici, karakteres alakzat 10° -ra fekszik a déli pólustól, és azzal pont párhuzamosan repül az égi Paradicsommadár. Így leginkább ez szolgált támpontként, amikor a pólus felé próbáltam állítani a távcsövet. A gyakorlatban nagyon hiányzott a Sarkcsillag, nehéz volt megállapítani, hogy mikor mi delez, és a tereptárgyak teljes hiánya miatt, valamint a 360° -os körpanoráma következtében időnként elvesztem az égtájak között. Ebben a Delfin jellegű alakzatban két $12^m,0$ -s galaxist kerestem fel, mivel elvem volt, hogy minden csillagképben észleljek, és hát nem mindenhol akadhatunk 8^m -s galaxisokra. Méretük is hasonló volt, $2'-3'$. Az NGC 5833 látszott jobban megnyúlt központjával. Az NGC 5967 felülete halványabb volt, központja alig emelkedett ki a halóból, mindkettő enyhe megnyúltságot mutatott $152\times$ -essel. A déli pólus csillagképében, az Octansban (Oktáns) az NGC 7098-at figyeltem meg. $152\times$ -essel egy $2'\times 1'$ -es foltot láttam, $11^m,3$ -s fényessége ellenére azt jegyeztem fel róla, hogy nagyon sejtelmes. A Chamaeleon (Kaméleon) kis területű, egyszerű alakzat, 4^m -s csillagai ellenére mégsem nehéz felismerni, de ehhez ott volt a sivatagi ég. Érdekessége, hogy négy

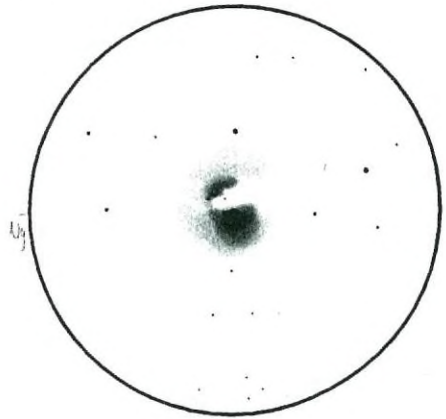

NGC 2442 GX, NGC 2434 GX Vol

objektumot észleltem csak benne, de azok különböző típusúak voltak. Galaxisból nem túl fényes jutott, de a $12^m,6$ -s NGC 3149 könnyen látszott, bár csak fényesebb középső részét nevezhetem némi részletnek a megnyúlt felszínén.

NGC 4945 GX Cen

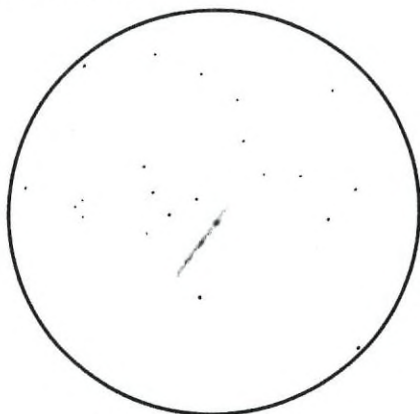
NGC 5128 GX Cen (Centaurus A)

A Centaurus (Kentaur) a kilencedik legnagyobb csillagképnek nagyon sok mély-ég objektumot tartalmaz. Rengeteg galaxis látható itt, és a Tejút sávja miatt fényes halmozokban, ködökben sem szűkölködik; a legfényesebb gömbhalmazt és kettőscsillagot is e csillagképben találjuk. Utóbbi természetesen a Napunkhoz legközelebbi csillagrendszer. A Dél Keresztjével együtt a legkönnyebben felismerhető csillagképben észlelt galaxisok zöme 10^m-11^m -s volt, de van itt két másik objektum, amit nehéz szavakba önteni... Az NGC 4373 átlagos kis galaxis, pedig $10^m,9$ -s fényessége biztató. Szimmetrikus, kompakt megjelenése S0 típusának köszönhető. $36'$ -re fekszik tőle az 1^m -val halványabb IC 3370. Sokkal diffúzabb, halványabb és nehezebben behatárolható ez a $3'$ -es objektum. Az NGC 4835 ovális alakú, halvány galaxis, inkább csak közepe látszik, de ott fel lehet fedezni némi szabálytalanságot. A $10^m,6$ -s NGC 5206 2:1 arányban megnyúlt ovális galaxis, középső részén a nagy tengely mentén teljes hosszában fényesebb. Hasonló fényességű az S0 típusú NGC 4976. Nagyon fényes, csillagszerű magja van, de magának a galaxisnak a felületi fényessége is magas. De itt $30'$ -re van valami, ami érdekesebb. Egy $20'$ -es éléről látszó óriás, az NGC 4945. Ez a galaxis vizuálisan is ekkora, és északon a két nagy Messier-galaxist leszámítva talán csak a Dracóban lévő NGC 4236 ilyen nagy, de az sokkal halványabb. Mellesleg a Sculptorban másfélszer ekkora galaxisok is vannak. $152\times$ -essel a $30'$ -es LM kétharmadát kitölti, a gigászi fényszivaron négy fényesebb folt látható, pereme középső részén jól kivehető bevágás található, ÉNy-i pereme kicsit diffúzabb. A csillagkép másik tekintélyt parancsoló objektuma a Centaurus A rádiógalaxis (NGC 5128). A Guide-ban $27'$ -es méret szerepel, vizuálisan csak $10'$ -es, fényessége $7^m,0-7^m,5$ körül szerepel a katalógusokban. Hogy pontosan milyen fényes, azt nem tudom, de az M31 és M33 utáni négy legfényesebb galaxis egyike. Mindez jó éggel társulva azt eredményezte, hogy szabad szemmel is megpillanthattam. Mély-éges leg-listámban is szerepel, mint legkönnyebben látható porsávós galaxis. Ez a képződmény gyakorlatilag bármilyen

binokulárral látszik, míg 15,2 T-vel 152x-essel hatalmas, kifejezetten széles sáv hasított a ketté a galaxist. A sáv K felé szélesedik, szélei szabálytalan lefutásúak voltak. A két különálló rész a Ny-i oldalon azért találkozik, és a fényes, ovális centrális részt halványabb, kör alakú halo veszi körül. A centrum É-i fele sokkal nagyobb, és a fényes mag ezen az oldalon található.

A Lupus (Farkas) csillagai szinte összefolynak a Centaurus északi csillagaival. Akárcsak mitológiai ábrázolásukban, ahol a Farkas a Kentaur lándzsájára van felszúrva. Ilyen sok 2^m-3^m -s csillag talán máshol nincs az égen, igazából nem is tudtam pontosan elkülöníteni, hogy melyik csillag melyik csillagképhez tartozik. Ez természetesen a Tejút sávjának köszönhető, de ennek ellenére két fényes galaxist találtam itt. Az NGC 5530 $11^m,1-s$, 3'-es enyhén ovális objektum, közepe kicsit fényesebb, szélei felé egyenletesen halványodik a halója. Érdekesebb volt a másik Lupus-galaxis, az NGC 5643. Inhomogén, szemcsés és kiterjedt halvány halo jellemzi a 4'-es objektumot, amely $10^m,0-s$. Az Ara (Oltár) ugyancsak a jellegzetesebb, könnyen felismerhető csillagképek közé tartozik. A Kentaur ezen az Oltáron áldozta fel a Farkast. Galaxisai közül az NGC 6300 egy $10^m,2-s$, majdnem kör alakú Sc spirál, középső fényes centrális része megnyúlt. Az NGC 6221 és 6215 még 152x-essel is egy LM-ben látható. Előbbi $10^m,7-s$ és 4', magja kicsi, felszíne darabos. Fele akkora társa $11^m,9-s$, ovális középső részéhez kicsi halo kapcsolódik. A PGC 59373 $11^m,5-s$ fényességéhez 5'-es méret tartozik, így felületi fényessége csekély. Ennél fogva csak 3:1 arányban megnyúlt teljesen homogén, nem túl fényes felületében lehet gyönyörködni.

A Pavo nagyobb méretű, könnyen felismerhető alakzat, bár nemigen tudtam kirakni belőle a Pávát. De mint soha nem látott csillagkép, tetszett, legfényesebb csillaga az $1^m,9-s$ Peacock, egyik „csillaga” pedig egy gömbhalmaz. Fényesebb galaxisai $10^m,5-11^m,5$ közöttiek és 2'-3'-esek. Az NGC 6492 ovális alakú centrummal rendelkezik, amit szép halo egészít ki. Az NGC 6673 és 6684 két hasonló méretű ovális alakú galaxis. Előbbi kompakt kis pamacs, enyhe központi sűrűsödéssel, utóbbinál csak a centrum kompakt, érdekesség, hogy a Guide 15'-re GH-t is jelöl, de én a galaxist láttam. A kicsit nagyobbbnak látszó NGC 6810 lényegesen látványosabb. 4:1 arányban megnyúlt, szép magja, centruma és kiterjedt halvány „szárnya” van, a K-i pereme kontrasztosabb. Az NGC 6943 3:1 arányban megnyúlt galaxis, sejtelmes megjelenésű, inhomogén felületű, és érezhető, hogy spirális. Az IC 5052 egy 7'x0',6-es alacsony felületi fényességű objektum, három folttal. Hubble osztályozása szerint Sc-Irr típusú; kifejezetten látványos. A Páva nagy spirálgalaxisa a 12'-es NGC 6744. Kis távcsővel hasonló az M81-hez, fényessége $8^m,3$. Fényes centruma részletekben gazdag. Egyenletesen halványuló felületén több folt is látható. Ez a déli ég egyik legszebb galaxisa.

IC 5052 GX Pav

SZABÓ GÁBOR